

Vaha tootmisest, sulatamisest, puhastamisest. Mesilashaiguste riskist

Kokkuvõtte loengust Jänedal vabariiklikul õppepäeval 29.11.2009.a.

Lektor Sergei Kozlov, PR-6-1.4-6

Mesindusloeng toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Vaha on mee kõrval üks olulisemaid mesindussaadusi, mis on eelkõige tarvilik mesinikule endale oma mesilas vajatava kärjepõhja materjalina. Loengu käigus anti ülevaade vaha sulatamisest ja esmasest töötlemisest. Toodi välja palju vigu mida kiputakse tegema vahasulutamise käigus, mille tulemusena võib langeda vaha kvaliteet. Toodi hulgaliselt näiteid võtetest, mille tulemusena saadakse ilus ja kvaliteetne vaha. Lisaks illustreerisid ettekannet vastavasisulised fotod. Selgitati, kuidas paremini vaha puhastada, et tagada kõrget vaha kvaliteeti.

Vaha esmane sulatuse protsessi kirjeldus:

1. Mesilasvaha jäätmete, kaanetise, vanade ja vigastatud kärgede sulatamine auruvahasulatajaga. Näites tehti ülevaade väikese võimsusega auruvahasulatajatest, mis sobivad hobimesinikele ja suure võimsusega auruvahasulatajast, mis on sobivad kasutada suurtes mesilates või ka vahakeskuses. Näite korras tutvustati Habaja mesila kogemusi vaha sulatamisel suurtes kogustes.
2. Järgnevalt käsitleti mesilasvaha sulatamist kuumas pehmes vees (vihmavesi) ja pressimist. Teine meetod, mida põhjalikult käsitleti, oligi vahapressimine. Võrreldes auruga sulatamisega on pressimine töömahukam, kuid lõpptulemusena saab vaha ligikaudu 20% rohkem ja on ohutum nii aurust põletuste tekkimisel, kui ka võimalike haudme haiguste ja hallitusseente eoste levikul. Teisalt on vajaliki spetsiaalne inventar – vahapress ja suur anum pressimiseks.

Mõlema meetodi puhul saavutame mesilasvaha esmase massi, mida nimetame toorvahaks ja mille järgneva käitlemise protsessis saadakse juba kärjepõhja valmistamiseks sobiv vaha..

Mesilasvaha järgnev puhastamise võimalik lahendus:

1. Mesilas toodetud toorvaha ümbersulatamine pehmes vees, kusjuures vaha ei tohi keema lasta (tekib vaht), mis on esiteks väga tuleohtlik ja teiseks keetmise tulemusena ei saa eraldada vahast õietolmu ja nukukesta osakesi. Väikemesinike tüüpiline viga on vaha ümbersulatamisel kuumutatava massi vähene segamine, mille tagajärjel ladestub anuma põhja õietolmu ja nukukesta osakeste paks mass, mis hakkab kõrbema. (mannapudru efekt) Selle tagajärjel muutub vaha tumedaks, pruuniks või rohekaspruuniks, ning omandab kõrbunud lõhna. Sellise nn. Rikutud kauba on võimalik puhastada vahakeskuses pika-ajalisel selitusel.
2. Vaha selitamine. Protsess, mille käigus vedelast vahast eemalduvad väga väikesed mittevajalikud lisandid. Peale aeglast jahtumist on nimetatud lisandid vajunud hangunud

vaha alumiseks kihiks, mis eemaldatakse sealt konkspeitli või kraabitsaga kraapimise teel kuni puhta kollase vahani. Kõik jäätmed hävitatakse põletamise teel, et vältida võimalike haudmehaiguste levimist.

Mesilasvahast kärjepõhjade valmistamine:

Ülevaates tutvustati vahast kärjepõhjade valmistamise protsessi, mille tulemusena valmib kvaliteetsest vahast kvaliteetne kärjepõhi. Tootmise protsess on väga täpne, kärjepõhja valmistamisel on oluline, et vaha steriliseeritakse (vältimaks haudme haiguste levikut) ja toorvaha täiendav selitamine (vaha peab olema täiesti puhas lisanditest, näiteks õietolmu teradest jne.) Täpsuse juures on oluline, et kärjekannu mõõt on õige, muidu paneme mesilased fakti ette, et kogu kärje pind on vaja nende poolt ümber ehitada. Sellega tekitame ilmaaegu mesilastele lisatööd.

Mesilashaiguste riski hindamine ja vältimine mesilas:

Kindlasti tuleb hoida kontrolli all mesilashaiguste ilmnemine ja levik oma mesilas, sealhulgas erinevate mesilagruppide vahel. Võimalikult palju tuleb igal aastal uuendada mesilasperedes kasutatavaid kärgi – vähemalt 8 – 10 kärge aastas. Korrapäraselt tuleb teha varroatoosiravi.

Suurt tähelepanu peab mesinik pöörama sellele, et tema naabermesilates ei oleks ohtlikke mesilashaigusi, mis võivad kergesti levida nii tema kui teiste mesinike mesilatesse. See eeldab head suhtlemist kõigi naabermesinikega, eriti mõne mesilaspere pidajatega, ja neile nõu ning abi pakkumises mesilashaiguste monitoorimisel ja vajadusel tõrje korral.